

Ο πάπυρος του Δερβενίου στη «Μνήμη του Κόσμου». (Κατερίνα Χουζούρη)

[/ Πεμπτούσια](#)

Πολύ σημαντική η ανακοίνωση για το αρχαιότερο βιβλίο της Ευρώπης, τον πάπυρο του Δερβενίου, ο οποίος αποτελεί εδώ και λίγες μέρες την πρώτη ελληνική εγγραφή στον Διεθνή Κατάλογο του Προγράμματος της Unesco «Μνήμη του Κόσμου» (Memory of the World).

Σύμφωνα με την ενημέρωση από το Υπουργείο Πολιτισμού, την ένταξη αποφάσισε η Διεθνής Συμβουλευτική Επιτροπή του Προγράμματος, που συνεδρίασε στο Αμπού Ντάμπι των Ηνωμένων Αραβικών Εμιράτων από τις 4 έως τις 6 Οκτωβρίου. Ο φάκελος της υποψηφιότητας υποβλήθηκε από την πρόεδρο της Ελληνικής Εθνικής Επιτροπής για την Unesco, Αικατερίνη Τζιτζικώστα, με βάση πρόταση της Ελληνικής Επιτροπής για το Πρόγραμμα «Μνήμη του Κόσμου», πρόεδρος της οποίας είναι ο Ομότιμος Καθηγητής του Εθνικού Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών Παναγιώτης Νικολόπουλος. Για την επιστημονική τεκμηρίωση της υποψηφιότητας, η Επιτροπή συνεργάστηκε με το Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης και τη Διευθύντριά του, Πολυξένη-Αδάμ Βελένη.

Το Πρόγραμμα της Unesco «Μνήμη του Κόσμου» θέτει ως βασικό στόχο τη διαφύλαξη, έναντι της φθοράς και της λήθης, και την ανάδειξη, μέσω της συντήρησης και της διασφάλισης πλήρους προσβασιμότητας, της τεκμηριωμένης κληρονομιάς της ανθρωπότητας (δηλαδή των χειρογράφων, εικονογραφήσεων, αρχείων, ντοκουμέντων, ταινιών κλπ.).

Ο πάπυρος του Δερβενίου

Ο πάπυρος του Δερβενίου, ο μοναδικός αναγνώσιμος πάπυρος που διασώθηκε στον ελλαδικό χώρο, κατέχει ξεχωριστή θέση στην παγκόσμια πολιτιστική κληρονομιά, γιατί αποτελεί το αρχαιότερο αναγνώσιμο χειρόγραφο της Ευρώπης.

Ο κατακερματισμένος κύλινδρος παπύρου, ήρθε στο φως το 1962 στο Δερβένι Θεσσαλονίκης, ανάμεσα στα υπολείμματα της νεκρικής πυράς, ενός πλούσια κτερισμένου τάφου των ύστερων κλασικών χρόνων (4^{ος} αι. π.Χ.). Η διάσωσή του οφείλεται στο γεγονός της ημιτελούς καύσης του, γιατί το κλίμα της Ελλάδος δεν ευνοεί τη διατήρηση παπύρων.

Το σωζόμενο τμήμα του παπύρου αποτελεί το επάνω μέρος του κυλίνδρου, δηλαδή του βιβλίου που προέκυπτε από τη συνένωση πολλών φύλλων παπύρου. Από τα διακόσια εξήντα έξι (266) σωζόμενα σπαράγματα του παπύρου, μπόρεσε να ανασυσταθεί μέρος του κειμένου. Η γραφή του παπύρου χρονολογείται ανάμεσα στο 340 και στο 320 π.Χ., το βιβλίο όμως το οποίο αντιγράφεται σε αυτόν είναι πολύ παλαιότερο (χρονολογείται περίπου στο 420-410 π.Χ.).

Σύμφωνα με τους μελετητές το κείμενο, που κινείται στα όρια μεταξύ θεολογίας και φιλοσοφίας, ανήκει στην ορφική γραμματεία: ο συγγραφέας υπομνηματίζει λεξιλογικά και ερμηνεύει αλληγορικά ένα παλαιότερο ορφικό ποίημα με κοσμογονικό και θεογονικό περιεχόμενο. Στο πρώτο μέρος του κειμένου, γίνεται μια περιγραφή των λατρευτικών πρακτικών που σχετίζονται με τη μεταθανάτια τύχη των ψυχών, ενώ στο δεύτερο μέρος υπάρχει ένας ορφικός ύμνος που συνόδευε τις τελετουργίες των μυστών, για τους οποίους προορίζει ο συγγραφέας το βιβλίο του, που πρέπει να ήταν και ο ίδιος μάντης, χρησμολόγος. Ο συγγραφέας του βιβλίου ήταν πιθανότατα ο Ευθύφρων από τα Πρόσπαλτα (κοντά στα σημερινά Καλύβια) της Αττικής.

Ο πάπυρος από τη στιγμή της εύρεσής του, συγκέντρωσε το παγκόσμιο ενδιαφέρον και αποτέλεσε αντικείμενο πλήθους μελετών από ειδικούς. Αναφέρεται η κύρια δημοσίευση της επιστημονικής ομάδας των Θ. Κουρεμένου, Γ. Παράσογλου και Κ. Τσαντσάνογλου (T. Kouremenos, G. Parassoglou and K. Tsantsanoglou, *The Derveni Papyrus*

, Firenze 2006), ενώ η μελέτη του παπύρου αποτελεί αντικείμενο ειδικού προγράμματος (*CHS Derveni Papyrus Project*), από το The Center for Hellenic Studies του πανεπιστημίου του Harvard.

Ο πάπυρος, το μοναδικό αυτό δείγμα της θεολογικής και φιλοσοφικής γραμματείας των αρχαίων Ελλήνων, εκτίθεται σήμερα στο σύνολό του στη μόνιμη έκθεση του Αρχαιολογικού Μουσείου Θεσσαλονίκης «Ο Χρυσός των Μακεδόνων».

Το 2011, στο πλαίσιο της 4^{ης} Μπιενάλε Θεσσαλονίκης, αποτέλεσε αφορμή για την εμπνευσμένη από αυτόν έκθεση του εικαστικού Δ. Ξόνογλου, καθηγητή ΑΠΘ, με τίτλο «Μεσογειακά Παλίμψηστα, ζητήματα φθοράς και αφθαρσίας», ένα γεγονός που έπαιξε καθοριστική σημασία για την ένταξή του στον Διεθνή Κατάλογο της UNESCO, καθώς αποδεικνύει τη διαχρονική αξία του πολύτιμου αυτού ευρήματος και τον αντίκτυπό του στη σύγχρονη ζωή.

Κατερίνα Χουζούρη